

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญของปัญหา

กุ้งเป็นสินค้าประมง ที่ทำรายได้ให้แก่ประเทศเป็นอันดับหนึ่งของการส่งออกสินค้าประมงทั้งหมด และยังเป็นสินค้าเกษตรกรรมส่งออกของประเทศที่สามารถทำรายได้ให้กับประเทศติดอันดับ 1 ใน 10 สินค้าเกษตรกรรมส่งออกสูงสุดของประเทศ ซึ่งส่วนใหญ่ส่งออกในรูปกุ้งสดแช่เย็นแช่แข็ง จากข้อมูลสถิติสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรปี พ.ศ. 2548 พบว่า ปี พ.ศ. 2542-2544 ปริมาณการส่งออกกุ้งสดแช่เย็นแช่แข็งมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น โดยปริมาณการส่งออกกุ้งเท่ากับ 138,105.04, 142,320.32 และ 144,614.25 ตัน ตามลำดับ ส่วนมูลค่าการส่งออกในปี พ.ศ. 2542-2543 เท่ากับ 48,348.24 และ 59,840.30 ล้านบาท ซึ่งมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ในขณะที่ปี พ.ศ. 2544 มูลค่าการส่งออกลดลงเหลือเท่ากับ 54,747.23 ล้านบาท ปี พ.ศ. 2545 ปริมาณการส่งออกกุ้งลดลงร้อยละ 31.39 และมูลค่าการส่งออกลดลง ร้อยละ 37.15 เมื่อเทียบกับปี 2544 ซึ่งปี พ.ศ. 2545 ตัวเลขปริมาณส่งออก เท่ากับ 99,223.46 ตัน มูลค่าการส่งออก เท่ากับ 34,406.25 ล้านบาท เพราะมีปัญหาโรคระบาดทำให้กุ้งแคะแกรนโตช้า ประกอบกับเกษตรกรชะลอการเพาะเลี้ยงกุ้งและลดพื้นที่นากุ้งลง เนื่องจากการขาดทุนสะสมและความกังวลในปัญหาสารไนโตรฟูเรนส์ที่สหภาพยุโรปตรวจพบในกุ้งของไทย (กรมเศรษฐกิจการประมง, 2546) และในช่วงปี พ.ศ. 2546-2548 ปริมาณการส่งออกกุ้งมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นโดยมีปริมาณการส่งออก เท่ากับ 118,921.43, 122,517.93 และ 161,234.87 ตัน ตามลำดับ ส่วนมูลค่าการส่งออกในปีพ.ศ. 2546 เพิ่มขึ้นเมื่อเทียบกับปีพ.ศ. 2545 โดยมีมูลค่าการส่งออกเท่ากับ 35,921.21 ล้านบาท มูลค่าการส่งออกในปี พ.ศ. 2547 ลดลงเมื่อเทียบกับปีพ.ศ. 2546 โดยมีมูลค่าการส่งออกเท่ากับ 32,536.07 ล้านบาท และมูลค่าส่งออกในปี พ.ศ.2548 เพิ่มขึ้น เมื่อเทียบกับปีพ.ศ. 2547 โดยมีมูลค่าการส่งออก เท่ากับ 37,844.89 ล้านบาท โดยเฉลี่ยแล้วตั้งแต่ปี พ.ศ. 2542-2548 ปริมาณการส่งออกกุ้งเพิ่มขึ้นร้อยละ 3.96 ต่อปี ในขณะที่มูลค่าการส่งออกลดลงร้อยละ 1.51 ต่อปี และราคาส่งออกลดลงร้อยละ 4.98 ต่อปี (ตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 ปริมาณ มูลค่าและราคาส่งออกกุ้งสดแช่เย็นแช่แข็ง ปี พ.ศ. 2542-2548

ปี	ปริมาณ (ตัน)	อัตราการ เปลี่ยนแปลง (ร้อยละ)	มูลค่า (ล้านบาท)	อัตราการ เปลี่ยนแปลง (ร้อยละ)	ราคา (บาทต่อตัน)	อัตราการ เปลี่ยนแปลง (ร้อยละ)
2542	138,105.04		48,348.24		350,083.10	
2543	142,320.32	3.05	59,840.30	23.77	420,462.10	20.10
2544	144,614.25	1.61	54,747.23	-8.51	378,574.24	-9.96
2545	99,223.46	-31.39	34,406.25	-37.15	346,755.19	-8.40
2546	118,921.43	19.85	35,921.21	4.40	302,058.34	-12.89
2547	122,517.93	3.02	32,536.07	-9.42	265,561.70	-12.08
2548	161,234.87	31.60	37,844.89	16.32	234,719.02	-11.61
เฉลี่ย	132,419.61	3.96	43,377.74	-1.51	328,316.24	-4.98

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร โดยความร่วมมือของกรมศุลกากร (2548)

การส่งออกกุ้งและผลิตภัณฑ์จากกุ้งของไทยจะใช้กุ้งที่ผลิตได้ภายในประเทศ ซึ่งกุ้งส่วนใหญ่ได้มาจากการเพาะเลี้ยง การเพาะเลี้ยงกุ้งในประเทศไทยสามารถจำแนกประเภทตามแหล่งการเลี้ยงได้เป็น 2 แบบ คือ การเพาะเลี้ยงกุ้งในแหล่งน้ำจืดชนิดของกุ้งที่นิยมเลี้ยงกัน คือ กุ้งก้ามกราม การเพาะเลี้ยงกุ้งในแหล่งน้ำเค็มหรือน้ำกร่อยชนิดของกุ้งที่มีการเพาะเลี้ยงกันมาก ได้แก่ กุ้งกุลาดำ ปริมาณผลผลิตกุ้งที่ได้จากการเพาะเลี้ยงนี้มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ เมื่อเปรียบเทียบกับปริมาณกุ้งที่จับได้จากแหล่งธรรมชาติ โดยเฉลี่ยประมาณร้อยละ 98 ของปริมาณผลผลิตกุ้งเพาะเลี้ยงเป็นกุ้งน้ำเค็ม ส่วนอีกประมาณร้อยละ 2 เป็นกุ้งน้ำจืด (ตารางที่ 2) ข้อมูลการเพาะเลี้ยงกุ้งของกรมประมงรายงานว่าปี พ.ศ. 2545 เป็นช่วงที่การเลี้ยงกุ้งกุลาดำประสบปัญหาอย่างมาก เริ่มจากพ่อพันธุ์แม่พันธุ์หายากและมีราคาแพง ลูกกุ้งที่เลี้ยงไม่แข็งแรงมีลักษณะแคะแกระเลี้ยงไม่โต เกิดปัญหาโรคระบาด แต่ความจำเป็นที่ประเทศไทยจะต้องรักษาส่วนแบ่งของการส่งออกกุ้งสู่ตลาดโลก จึงมีความจำเป็นต้องหาพันธุ์กุ้งอื่นมาเลี้ยงทดแทนกุ้งกุลาดำ ในปีเดียวกันกรมประมงได้เปิดโอกาสให้นำเข้าพ่อพันธุ์แม่พันธุ์กุ้งขาวแวนนาไม เข้ามาในประเทศไทยอีกครั้งหลังจากทดลองให้นำเข้าครั้งแรกแล้วการเลี้ยงไม่ได้ผลเท่าที่ควรจึงมีการสั่งห้าม ในครั้งล่าสุดนี้อาจเนื่องมาจากเกษตรกรไทยมีความรู้ความชำนาญมากขึ้น ประกอบกับพันธุ์กุ้งขาวแวนนาไมมี

การพัฒนาการดีขึ้น ทำให้กุ้งขาวแวนนาไมกลายเป็นทางเลือกที่ได้รับการยอมรับมากกว่าครั้งก่อน (กรมเศรษฐกิจการประมง, 2546)

ตารางที่ 2 ปริมาณผลผลิตกุ้งที่ได้จากการเพาะเลี้ยง ระหว่างปี พ.ศ. 2535-2545

(ปริมาณ: 1000 ตัน)

ปี	รวม	กุ้งเพาะเลี้ยง	
		น้ำจืด	เพาะเลี้ยงชายฝั่ง
2535	195.50	10.30	185.20
2536	234.90	9.20	225.70
2537	274.50	10.40	264.10
2538	268.00	7.80	260.20
2539	247.60	6.60	241.00
2540	230.60	2.20	228.40
2541	258.10	4.80	253.30
2542	284.20	8.50	275.70
2543	319.90	9.90	310.00
2544	293.40	13.30	280.10
2545	280.40	15.40	265.00

ที่มา: กรมประมง (2545)

จากข้อมูลสถิติของกรมประมง ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2535-2548 พบว่า จำนวนผู้เลี้ยงกุ้ง เนื้อที่นาุ้ง และปริมาณผลผลิตกุ้งมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น คิดเป็นอัตราการเปลี่ยนแปลงเฉลี่ย เท่ากับ 4.62, 0.99 และ 5.38 ตามลำดับ ในปี พ.ศ. 2535 มีจำนวนผู้เลี้ยง 19,403 ครัวเรือน เนื้อที่นาุ้ง 454,975 ไร่ และปริมาณผลผลิตกุ้ง 195,500 ตัน ในขณะที่ปี พ.ศ. 2548 จำนวนผู้เลี้ยงเพิ่มขึ้นเป็น 33,000 ครัวเรือน เนื้อที่นาุ้ง 510,000 ไร่ และปริมาณผลผลิตกุ้ง เท่ากับ 360,000 ตัน (ตารางที่ 3)

ตารางที่ 3 จำนวนผู้เลี้ยงกุ้ง เนื้อที่นาุ้งและปริมาณผลผลิตกุ้งรวม ปี 2535-2548

ปี พ.ศ.	จำนวนผู้เลี้ยง (ครัวเรือน)	เนื้อที่นาุ้ง		ปริมาณผลผลิต (ตัน)	อัตราการใช้ (ร้อยละ)
		อัตราการใช้ (ร้อยละ)	เปลี่ยนแปลง (ไร่)		
2535	19,403		454,975	195,500	
2536	20,027	3.22	449,292	-1.25	20.15
2537	22,198	10.84	457,793	1.89	16.86
2538	26,145	17.78	468,385	2.31	-2.37
2539	23,413	-10.45	454,148	-3.04	-7.61
2540	23,723	1.32	457,000	0.63	-6.87
2541	25,977	9.50	475,116	3.96	11.93
2542	28,012	7.83	484,650	2.01	10.11
2543	34,979	24.87	507,001	4.61	12.56
2544	31,839	-8.98	480,881	-5.15	-11.10
2545	31,179	-2.07	464,881	-3.33	-1.41
2546	33,000	5.84	510,000	9.71	24.82
2547	35,000	6.06	550,000	7.84	2.86
2548	33,000	-5.71	510,000	-7.27	0.00
เฉลี่ย	-	4.62	-	0.99	5.38

ที่มา: กรมประมง (2548)

อุตสาหกรรมอาหารกุ้งของประเทศไทยมีตลาดที่รองรับผลผลิตส่วนใหญ่เป็นตลาดภายในประเทศ และเนื่องจากต้นทุนที่สำคัญของการเพาะเลี้ยงกุ้ง คือ ค่าอาหารกุ้ง โดยมีสัดส่วนต้นทุนค่าอาหารมากกว่าร้อยละ 50 ของต้นทุนการเพาะเลี้ยงกุ้งทั้งหมด (ธนุสิทธิ์, 2539) ดังนั้นภาวะการผลิตและการตลาดอาหารกุ้งจึงขึ้นอยู่กับค่าเลี้ยงกุ้งเพื่อการส่งออกของประเทศไทยแต่ละปี ข้อมูลสถิติของอุตสาหกรรม พบว่า ปี พ.ศ. 2543 เมื่อรวมจำนวนสินค้าคงคลังต้นเดือน 28,619.16 ตัน กับปริมาณการผลิตอาหารกุ้ง 183,118.27 ตัน และสินค้ารับมา 1,477.02 ตัน จะมี

ปริมาณอาหารกุ้งสำหรับจำหน่าย เท่ากับ 213,214.45 ตัน โดยจำหน่ายภายในประเทศ 181,425.62 ตัน ส่งออก 20 ตัน และอื่น ๆ 3,291.28 ตัน คิดเป็นมูลค่าจำหน่าย 4,887.92 ล้านบาท คงเหลือเป็นสินค้าคงคลังปลายเดือน เท่ากับ 28,477.55 ตัน ในขณะที่ปี พ.ศ. 2548 เมื่อรวมปริมาณสินค้าคงคลังต้นเดือน 88,668.20 ตัน กับปริมาณการผลิตอาหารกุ้ง 177,560.39 ตัน และสินค้ารับมา 25,464.20 ตัน จะมีปริมาณอาหารกุ้งสำหรับจำหน่ายเท่ากับ 291,692.79 ตัน ซึ่งจำหน่ายภายในประเทศ 150,814.25 ตัน ส่งออก 1,536.40 ตัน และอื่น ๆ 49,103.17 ตัน คิดเป็นมูลค่าจำหน่ายเท่ากับ 3,839.14 ล้านบาท คงเหลือเป็นสินค้าคงคลังปลายเดือนเท่ากับ 90,238.97 ตัน โดยที่ปริมาณการผลิต และมูลค่าการจำหน่ายอาหารกุ้งมีแนวโน้มลดลงเมื่อเทียบกับปี พ.ศ. 2544 สาเหตุเกิดจากการชะลอตัวด้านการส่งออกกุ้งตั้งแต่ปี พ.ศ. 2544 เป็นต้นมา ส่วนการส่งออกอาหารกุ้งมีไม่มากนักโดยส่วนใหญ่เป็นการส่งออกไปยังประเทศใกล้เคียง เช่น เวียดนาม ซึ่งมีบริษัทของไทยไปลงทุนเพาะเลี้ยงกุ้งที่นั่น (ตารางที่ 4)

จากประเด็นความสำคัญของอุตสาหกรรมอาหารกึ่ง ที่ช่วยส่งเสริมให้มีการเลี้ยงกึ่งแบบ การค้ามากขึ้น เป็นตลาดรองรับที่ผลผลิตเกษตร และยังก่อให้เกิดธุรกิจเชื่อมโยงอีกหลายประเภท เช่น ธุรกิจยาสัตว์ ธุรกิจแปรรูปกึ่ง ในขณะที่ข้อมูลด้านปริมาณการผลิตอาหารกึ่งที่แท้จริงหรือความ ต้องการใช้อาหารกึ่งที่ใช้กันในปัจจุบันของแต่ละปี เป็นการกะประมาณจากปริมาณของกึ่งที่ เพาะเลี้ยง ซึ่งจะทำให้การวางแผนการผลิตกึ่งและการผลิตอาหารกึ่งมีปัญหาโดยตลอด ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะทำการศึกษาว่าปัจจัยใดที่มีผลต่ออุปสงค์ของอาหารกึ่งในประเทศไทย เพื่อเป็น ประโยชน์ต่อผู้ผลิตอาหารกึ่งในอุตสาหกรรมอาหารกึ่งต่อไปในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาลักษณะทั่วไปของอุตสาหกรรมอาหารกึ่ง
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่กำหนดอุปสงค์ของอาหารกึ่งในประเทศไทย
3. เพื่อพยากรณ์อุปสงค์ของอาหารกึ่งในประเทศไทยช่วงปี พ.ศ. 2549-2553

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ทำให้ทราบถึงปัจจัยที่กำหนดอุปสงค์ของอาหารกึ่งในประเทศไทย เพื่อให้ผู้ประกอบการ ในอุตสาหกรรมอาหารกึ่งใช้เป็นข้อมูลประกอบการตัดสินใจในการผลิตอาหารกึ่ง ให้สอดคล้อง กับความต้องการใช้ของเกษตรกรผู้เลี้ยงกึ่งในประเทศ และเพื่อเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่สนใจจะศึกษา เกี่ยวกับอุตสาหกรรมอาหารกึ่ง

ขอบเขตของการศึกษา

การวิเคราะห์ปัจจัยที่กำหนดอุปสงค์ของอาหารกึ่งในประเทศไทย เพื่อให้สอดคล้องกับ วัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้จึงได้กำหนดขอบเขตการศึกษาดังต่อไปนี้

1. ปริมาณอาหารกึ่งโดยรวม คือ ปริมาณอาหารกึ่งกุลาค่า อาหารกึ่งขาว และอาหารกึ่ง ก้ามกราม ที่รวบรวมจากสมาคมผู้ผลิตอาหารสัตว์ไทย ช่วงปี พ.ศ. 2533-2548

2. ราคาขายส่งอาหารกึ่ง คือ ราคาขายส่งอาหารกึ่งรวมทุกเบอร์เฉลี่ยต่อหน่วย ซึ่งใช้ราคาประกาศจาก บริษัท เจริญ โภคภัณฑ์อาหารสัตว์ จำกัด (มหาชน) ช่วงปี พ.ศ. 2533-2548

3. ราคาที่เกษตรกรขายได้ คือ ราคาทุลาค่า ราคาข้าว และราคาทุ้ง้าวมที่เกษตรกรขายได้รวมแล้วเฉลี่ยต่อหน่วย ที่รวบรวมจากกรมการค้าภายใน ช่วงปี พ.ศ. 2533-2548

4. ปริมาณการส่งออกกึ่งรวม คือ ปริมาณการส่งออกกึ่งแช่เย็นแช่แข็ง โดยใช้เลขรหัสจำแนกตามพิกัดศุลกากรในระบบฮาร์โมนิซ (Harmonized Commodity Description and Coding System: HS) ของกรมศุลกากร 03.06.1300 รวบรวมจากสถิติการส่งออกของสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร โดยความร่วมมือของกรมศุลกากร ช่วงปี พ.ศ. 2533-2548